

Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра (рік включення – 1990)

(Kyiv: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kyiv-Pechersk Lavra)

12 грудня 1990 року об'єкт «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра» було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. Включення до цього списку підтверджує визначну універсальну цінність культурного об'єкту, що підлягає збереженню на благо всього людства.

Архітектурний ансамбль Софійського собору та монастирський комплекс Києво-Печерської Лаври представляють два видатних комплекси пам'яток культурної спадщини середньовіччя та раннього модерну (періоди Київської Русі та Гетьманщини).

Видатна універсальна цінність.

Собор Святого Софії є унікальною пам'яткою архітектури та монументального мистецтва початку 11 століття, що має найбільшу збережену колекцію мозаїк та фресок того періоду. Архітектура Собору відрізняється додатковими навісами, доданими до п'ятиважного ярусу та пірамідальної просторової композиції хрестоподібної церкви. Монументальна краса Собору складається з ансамблю, унікального для його концептуального дизайну, який відображає основні теологічні ідеї того часу і є видатним прикладом візантійського мистецтва. Величезний пантеон християнських святих, зображених у соборі, має неперевершену множинність

серед візантійських пам'яток того часу. Настінні картини Кафедрального собору також включають комплекс неповторних світських фресок у сходових вежах, виконаних у традиції візантійського мистецтва.

Ансамбль Києво-Печерської Лаври - це шедевр українського мистецтва, який безумовно формувався в період барокко. Він об'єднує унікальні поверхові та підземні будівлі та споруди XI-XIX століть у поєднанні з багатим ландшафтом.

«Київ: Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра» несе виняткове свідчення багатовікових візантійських культурних традицій сусідніх країн взагалі та зокрема Київської Русі. Протягом століть об'єкт мав великий духовний вплив у Східній Європі.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/527>.

Львів – Ансамбль історичного центру (рік включення – 1998) (L'viv – the Ensemble of the Historic Centre)

Історичний центр Львова, Центр Львова, або Старе місто — історично — перший район Львова, де було засновано місто, яким воно довгий час обмежувалося, і звідки розвивалося; політичний, економічний і культурний центр Львова. Територія ансамблю історичного центру складається зі 120 га середньовічної та ренесансної частини міста Львова та території собору св. Юра на Святоюрській горі. Буферна зона Ансамблю історичного центру

визначена межами історичного ареалу і становить близько 3000 га. На 22-й сесії Коітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що відбулася у Кіото (Японія) з 30 листопада по 5 грудня 1998 року, об'єкт «Ансамбль історичного центру Львова» було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Видатна універсальна цінність.

У міській тканині та його архітектурі Львів є видатним прикладом об'єднання архітектурних та художніх традицій Східної Європи з Італією та Німеччиною.

Політична та комерційна роль Львова привернула до нього ряд етнічних груп з різними культурними та релігійними традиціями, які створили окремі, але взаємозалежні громади в місті, докази яких все ще видно в сучасному міському середовищі.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/865>.

Геодезична дуга Струве (рік включення – 1988)

(Struve Geodetic Arc)

Дуга Струве - це мережа триангуляційних пунктів, що простяглася на 2820 км по території десяти європейських країн від Хаммерфеста в Норвегії до Чорного моря. Ці опорні пункти спостереження були закладені в період 1816-1855 рр. астрономом Фрідріхом Вільгельмом Георгом Струве, який здійснив таким чином перше достовірне дослідження великого сегмента дуги земного меридіана. Це дозволило точно встановити розмір та форму нашої планети, що стало важливим кроком у розвитку наук про Землю та топографічного картування. Спочатку «дуга» складалася з 258 геодезичних «трикутників»

(полігонів) з 265 основними триангуляційними пунктами. В об'єкт всесвітньої спадщини увійшли 34 таких пункти (ті, що найкраще збереглися до теперішнього часу), які марковані на місцевості різними засобами, як наприклад: заглиблення, видовбані в скелях, залізні хрести, піраміди з каміння чи спеціально встановлені обеліски.

Чотири пункти, які входять до об'єкту Дуги Струве, знаходяться в Україні. Пункт Катеринівка розташовано на насипу на відстані 1,0 км на північ від села Катеринівка Хмельницького району Хмельницької області, та на відстані 25 км на північний захід від міста Хмельницький.

Пункт Фельштин розташовано в 0,6 км на північний захід від села Гвардійське Хмельницького району Хмельницької області, і в 20 км на північний захід від міста Хмельницький.

Пункт Баранівка знаходиться на захід від села Баранівка Ярмолинецького району Хмельницької області.

Пункт Старонекрасівка встановлено в південній частині села Стара Некрасівка Ізмаїльського району Одеської області на вулиці Поштова між будинками номер 32 і 34, в, на відстані 5 км на схід від міста Ізмаїл.

Видатна універсальна цінність.

Перші точні вимірювання довгого сегменту меридіана, які допомогли у встановленні точного розміру і форми планети, стали важливим кроком у розвитку наук про Землю. Це є винятковий приклад співробітництва в науковій сфері між вченими різних країн. В той самий час це є приклад співпраці між монархами для наукових цілей.

Геодезична Дуга Струве є безсумнівно видатним прикладом технологічного ансамблю, що представляє собою триангуляційні пункти вимірювання меридіану, які є також нерухомою та нематеріальною частиною вимірювальних технологій.

Вимірювання Дуги та отримані результати безпосередньо асоціюється з загальним людським бажанням знання про Землю, її форми і розмірів. Це пов'язано з теорією Ісаака Ньютона, що наша планета не є шаром точної форми.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/1187>.

**Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора
(рік включення – 2013)**

(Ancient City of Tauric Chersonese and its Chora)

Пам'ятка розташовується у м. Севастополі на території Кримського півострова. Вона складається з двох основних частин: 1) херсонеського городища – залишків античного міста Херсонеса Таврійського, заснованого наприкінці V ст. до н. е. за часів колонізації греками-дорійцями на узбережжі Чорного моря, і 2) гераклеїської хори – сільськогосподарської округи Херсонеса, розмежованої херсонеситами на окремі ділянки в IV ст. до н. е.

Херсонеське городище є єдиним в Північному Причорномор'ї цілісно збереженим зразком залишків стародавнього міста, яке було важливим політичним і економічним центром регіону в часи грецької колонізації, а також в періоди становлення і занепаду Римської і Візантійської імперій з V ст. до н. е. по XIV ст. н. е. Після знелюднення міста в XV ст. н. е. його територія не була заселена, тому тут цілісно збереглися залишки міського планування, фортифікаційних, житлових, господарських та культових споруд.

Збережені ділянки хори Херсонеса Таврійського являють собою фрагменти системно організованої в IV ст. до н. е. сільськогосподарської округи міста, розмежованої в межах 10000 га на більш ніж 400 ділянок однакової площі. При цьому, панування сільськогосподарської хори було здійснене за зразком планування міської території Херсонесу.

Принципи розподілу територій міста та хори між громадянами Херсонесу є унікальним відображенням демократичних цінностей давньогрецького суспільства, втілених в його пам'ятках. Крім того, Херсонес Таврійський був важливим політичним, економічним і культурним центром Північного Причорномор'я, відіграв вирішальну роль в розповсюдженні християнства в Південно-Східній Європі, зокрема на території Стародавньої Русі.

Видатна універсальна цінність.

В античному і середньовічному світі Херсонес Таврійський як давньогрецька колонія і форпост Римської та Візантійської імперій був найбільш далекою

точкою, де стикалися цивілізації Середземномор'я і «варварське» населення Південно-Східної Європи. Знаходячись на пересіченні стародавніх торговельних шляхів, місто зазнавало постійного впливу різноманітних культур південного заходу, півночі та сходу. Мешканці Херсонеса і його хори протягом 2000 років впливали на культуру мешканців суміжних територій, зігравши вирішальну роль в еллінізації скіфів і сарматів, християнізації готів, алан і східних слов'ян. В свою чергу, проникнення варварських звичаїв в повсякденне життя херсонеситів призвело до створення унікального синкретичного культу Діви-Партенос в їх античному пантеоні.

Сільськогосподарський ландшафт херсонеської хори на Гераклеїському півострові, що сформувався в IV–III ст. до н. е., орієнтований переважно на вирощування винограду, є видатним зразком системи розподілу земель античного поліса, здійсненої в комплексі з міським плануванням за аналогічною «системою Гіподама».

В той же час хора Херсонеса Таврійського є винятковим свідченням стародавніх технологій в галузі обробки землі, а також повсякденного життя її мешканців, що втілювалося в численних залишках межових і плантажних стін, транспортних магістралей, водопроводів, житлових садиб і оборонних комплексів. Хора Херсонеса Таврійського свідчить про міжчасову і міжкультурну спадковість у використанні та розвитку культурного ландшафту з IV ст. до н. е. до XIV ст. н.е.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/1411>.

**Архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації
(рік включення – 2011)**

(Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans)

Архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації – духовний символ толерантності буковинського краю.

Чернівці – одне з наймальовничіших міст України. Його планування при значних перепадах у рельєфі місцевості створює розмаїття пейзажів, що розкриваються у своїй безперервній мінливості і неповторності.

Розвиток будівничої індустрії, підготовка фахівців відповідного рівня, які були правонаступниками один одного, зумовили творення єдиного цілісного ансамблю міста. Ціла плеяда місцевих, українських, австрійських і чеських архітекторів та будівельників знайшли у місті, що бурхливо розвивалося, благодатний ґрунт для втілення будівельного досвіду Заходу. При цьому далеко від канонів архітектурної класики власне самовираження виявили Йозеф Главка, Йозеф Грегор, Ервін Мюллер, Губерт Гесснер, Густав Фріч, Йозеф Легнер, Адам Аппенцеллер та чимало інших всесвітньо відомих і маловідомих архітекторів і скульпторів.

Наймасштабнішим проявом постромантичних тенденцій в архітектурі Чернівців є ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, збудований впродовж 18 років (1864-1882 рр.). В його стінах нині розташований Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Резиденція – дух Буковини, симбіоз стилів і культур різних народів, які населяли цей край. Можна проводити паралелі з середньовічними фортецями

чи палацом Алькасаром в іспанській Гранаді, відшукувати елементи візантійської чи романської архітектури, знаходити традиційні буковинські орнаменти в оздобі дахів, прикрашених кольоровою черепицею, чи дивуватись стелям парадних залів, що так схожі на гуцульські різьблені шкатулки, та разом усі ці елементи творять всеперемагаючий акорд краси й гармонії.

Автор цього вишуканого шедевру, який і сьогодні визначає архітектурний образ Чернівців, чеський архітектор і меценат Йозеф Главка (1831-1908). Прибувши до Чернівців він створив один із визначних витворів європейського мистецтва другої половини XIX ст. За його проектами збудовано близько 150 споруд у ряді країн Європи, проте лише Резиденція митрополитів Буковини і Далмації визнана об'єктом всесвітнього значення. На 35-й сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО архітектурний ансамбль було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Видатна універсальна цінність.

Архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації - грандіозний історичний духовний центр православної Східної Європи, де здійснювалися функції світського і клерикального адміністративно-територіального керування, церковного богослужіння і духовного навчання. На час будівництва православна митрополія Буковини - найбільший православний центр південно-східної Європи.

Властивості архітектурно-просторового композиційного вирішення архітектурного ансамблю надали підстави називати його чудом Сходу. Після завершення будівництва місто Чернівці отримало метафоричну назву Єрусалиму на Пруті.

За художніми принципами архітектура ансамблю поєднує історичні традиції розпланування часів зниклої Візантії, романського періоду монастирського будівництва, цегляної готики Центральної та північно-східної Європи та планувальні принципи бароко.

Архітектурний ансамбль Резиденції засобами пластичного мистецтва і архітектури втілює високі ідеали людства. Він - унікальний витвір просторового мистецтва, який мав значний вплив на розвиток культової архітектури та монументального мистецтва Центральної і Східної Європи.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/1330>.

**Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі
(рік включення – 2013)
(Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine)**

В Україні збереглась велика кількість унікальних об'єктів культової дерев'яної архітектури, яка займає особливе місце в історико-культурній спадщині держави. Визначний характер храмового будівництва знайшов тут поєднання з народними будівельними традиціями, які своїм корінням сягають давніх дохристиянських часів. За підрахунками спеціалістів це понад 1,9 тис. об'єктів дерев'яної сакральної архітектури. Пам'ятки дерев'яної сакральної архітектури збереглися практично на всій території держави. Їх переважна більшість розташовується у Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій областях. Велика кількість пам'яток української дерев'яної сакральної архітектури розташована на території прикордонних областей Республіки Польща.

Дерев'яні церкви на українських та польських землях є унікальним явищем, тісно пов'язаним із загальними ідеологічними цінностями та місцевими будівельними традиціями. Застосовувані в них в специфічний спосіб конструкція (зруб) та архітектурні форми можуть бути однозначно віднесені до спільної групи об'єктів, створюючи унікальний анклав, розташований на стику східної і західної культур.

В період 2008-2012 роках тривала робота спільної польсько-української групи спеціалістів, яка створена Міністерствами культури обох країн, і в червні 2013 року відповідно до рішення Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 37 СОМ 8В.37 «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі» було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

З українського боку це наступні об'єкти:

1. Ансамбль пам'ятки архітектури 1745 р. церкви Собору св. Архистратига Михайла в с. Ужку, Великоберезнянського р-ну, Закарпатської обл.
2. Ансамбль пам'ятки архітектури 1813-1824 рр. церкви Вознесіння Господнього (Струківської) в с. Ясіні, Рахівського р-ну, Закарпатської обл.
3. Ансамбль пам'ятки архітектури 1808 р. церкви Різдва Пресвятої Богородиці в с. Нижньому Вербіжі, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл.
4. Ансамбль пам'ятки архітектури 1598 р. церкви Зіслання Святого Духа в м. Рогатині, Івано-Франківської обл.
5. Ансамбль пам'ятки архітектури 1670-1678 рр. церкви св. Юра в м. Дрогобичі, Львівської обл.
6. Пам'ятка архітектури 1720 р. церква Пресвятої Трійці в м. Жовкві, Львівської обл.
7. Ансамбль пам'ятки архітектури 1502-1600 рр. церкви Зіслання Святого Духа в с. Потеличі, Жовківського р-ну, Львівської обл.
8. Ансамбль пам'ятки архітектури 1838-1902 рр. церкви Собору Пресвятої Богородиці в с. Маткові, Турківського р-ну, Львівської обл.

Об'єкти, включені в цей список, є найкраще збереженими прикладами дерев'яних церков різних типів, які розташовані уздовж північного краю Карпат. Більшість церков містять унікальні взірці мистецького оформлення (іконостаси, ікони), які відповідають процесу переходу європейського мистецтва від готики до пізнього бароко та сучасності і є рідкісними музейними цінностями.

Деякі храми є прикладом історичних домінант в оточуючому середовищі, що й донині вирізняються незвичайною природною красою. Дерев'яні церкви є символами ідентичності локальних ландшафтів і важливим компонентом у масштабах всього культурного субрегіону.

Видатна універсальна цінність.

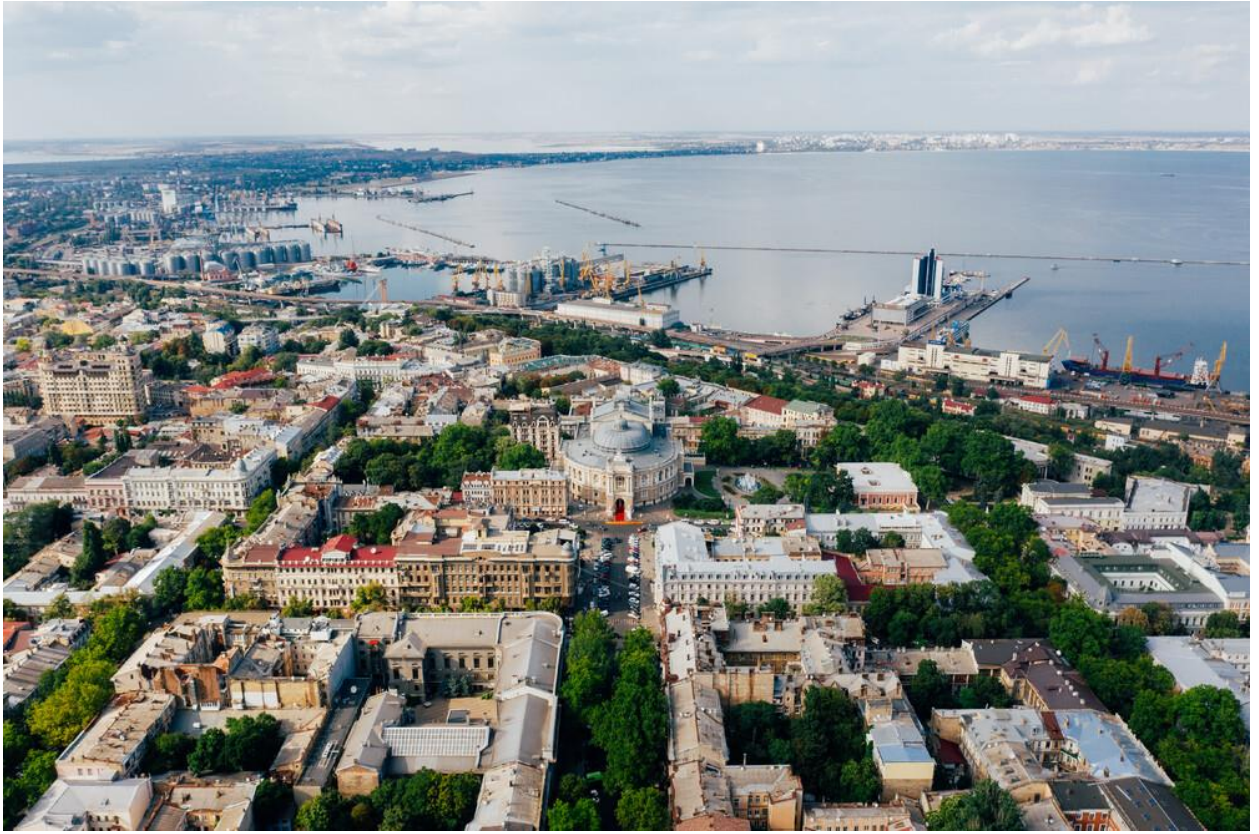
Запропонована група дерев'яних церков є унікальним реліктом завершеної в наш час багатовікової лінії розвитку традиційних дерев'яних святинь. Її занепад викликали пануючі сучасні відносини – демографічні, технологічні і стильові тенденції. Ці пам'ятки втратили перспективу подальшого розвитку, ставши специфічними пам'ятками минулих епох. Це унікальне явище, що поширене лише на точно окресленім терені. Всі запропоновані об'єкти сторіччями виконують сакральну функцію. Довкола них матеріалізуються цінності духовної культури які мають універсальну вартість, а одночасно ідентифікують і документують локальну релігійно-культурну тотожність. Церкви є тлом традиційних урочистостей і обрядів. Майже всі виконують функції, надані їм будівничими і фундаторами, зберігаючи історичні форми та виконуючи одночасно потреби сучасного релігійного життя. Запропонована група церков є унікальним реліктом вже вигаслої в наш час багатовікової лінії розвитку традиційних дерев'яних святинь. На це вплинули пануючі демографічні, технологічні і естетичні чинники.

Всі вибрані церкви є найкращими збереженими зразками колись загальної традиції дерев'яного будівництва, пов'язаної з найважливішим ідейним змістом християнської Європи. Є найрепрезентативнішими об'єктами в рамках своєї типології і ідентичності. В них збереглася втрачена вже технологічна і будівельна майстерність, специфічна для історичних епох, в яких поставали. Їх інтер'єри зберегли вистрій з різних епох. Поліхромії вибраних церков відносяться до найцінніших збережених стінописів. Virізняються вони розбудованими іконографічними програмами, одночасно репрезентуючи різні техніки виконання та високий мистецький рівень.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/1424>.

Історичний центр Одеси (рік включення – 2023)

(The Historic Centre of Odesa)

Історичний центр Одеси, частина чорноморського портового міста, що виникла на місці Хаджибея, - це щільно забудований район, спланований за канонами класицизму, що характеризується дво- та чотириповірховими будинками і широкими перпендикулярними вулицями, обсадженими деревами. Історичні будівлі відображають швидкий економічний розвиток міста у 19-му та на початку 20-го століть. Тут можна побачити театри, мости, пам'ятники, культові споруди, школи, приватні палаци та прибуткові будинки, клуби, готелі, банки, торгові центри, склади, біржі та інші громадські й адміністративні будівлі, спроектовані архітекторами та інженерами, переважно з Італії в перші роки, але також і інших національностей. Еклектика є домінуючою рисою архітектури історичного центру міста. Це місце свідчить про дуже різноманітні етнічні та релігійні громади міста, що є видатним прикладом міжкультурних обмінів і зростання мультикультурних та багатоетнічних східноєвропейських міст 19-го століття.

Видатна універсальна цінність.

Історичний центр Одеси є частиною портового міста, розташованого на українському узбережжі Чорного моря. Він стоїть на мілководному виступі морського узбережжя приблизно за тридцять кілометрів на північ від гирла річки Дністер. Місто було засноване в 1794 році за стратегічним рішенням імператриці Катерини II побудувати тепловодний порт після завершення російсько-турецької війни 1787-1792 років.

Нове місто, побудоване на місці турецької фортеці, спочатку було сплановане військовим інженером, а потім розширене протягом 19 століття.

Своїм характером і швидким розвитком у 19 столітті Одеса завдячує успіху свого порту, сприятливій політиці губернаторів і статусу вільного портового міста з 1819 по 1859 рік. Торгівля приваблювала багато різних людей, які формували багатоетнічні та мультикультурні громади, роблячи Одесу космополітичним містом. Темпи розвитку, багатство, яке вона принесла, і мультикультурність вплинули на її архітектурну виразність і розмаїття стилів, які досі збереглися в міському ландшафті. Це також спричинило напруженість, яка, починаючи з 1821 року, призвела до низки насильницьких подій.

Історичний центр Одеси - це сітка просторих, обсаджених деревами вулиць, розділених на два прямокутні квартали, напрямок яких відповідає орієнтації двох глибоких ярів, що прорізають Одеське високе плато перпендикулярно до моря. Для міста характерна відносно невисока забудова. Театри, культові споруди, школи, приватні палаци та прибуткові будинки, клуби, готелі, банки, торгові центри, склади, біржі, термінали та інші громадські й адміністративні будівлі, спроектовані відомими архітекторами та інженерами, багато з яких приїхали з Італії в перші роки, представляють як еkleктичне розмаїття архітектурних стилів, так і всі основні види діяльності торгового міста.

Приморський бульвар, що тягнеться вздовж краю плато, Приморські сходи, що спускаються до берега, та ансамбль Одеського театру опери та балету, а також Пале-Рояль є головними визначними пам'ятками міста.

Хоча містобудівні та архітектурні якості, представлені в Одесі, можна знайти і в інших містах колишньої Російської та Австро-Угорської імперій, Одеса зберегла значні ділянки своєї історичної тканини, які відображають її швидкий і процвітаючий розвиток у 19 столітті та її населення, яке було набагато різноманітнішим, ніж у багатьох інших містах. Таким чином, завдяки своїй містобудівній та архітектурній спадщині, що є відображенням багатьох культур, цінностей, звичаїв, соціальних структур та конфесій, Одеса може вважатися свідченням багатокультурних та багатоетнічних традицій східноєвропейських міст 19-го століття.

Детальна інформація щодо об'єкта всесвітньої спадщини розміщена на офіційному вебсайті ЮНЕСКО за посиланням: <https://whc.unesco.org/en/list/1703>.